

DE RIJKE TUINEN VAN DE PÉRIGORD NOIR

Waar de Dordogne haar majestueuze meanders ontplooit

Tekst: Christine de Groot
Vertaling: Charlotte Bauwens

Dordogne heeft van alle Franse departementen het grootste aantal historische monumenten. En dat geldt ook voor de tuinen: niet minder dan acht domeinen kregen de titel 'Jardin remarquable' toegekend door het Franse Ministerie van Cultuur. Dat gebeurde in 2004 in het kader van de jaarlijkse 'Rendez-vous au Jardin'. Het gaat om de tuinen van Eyrignac, de kastelen van Losse en Hautefort, de tuin van Marqueyssac, de Jardins de l'Imaginaire in Terrasson, de Jardins de Sardy et de La Bourlie.

Toen we de streek doorkruisten, viel ons de uitzonderlijke symbiose op tussen landschap en woongebied, zowel landelijk als heerlijk. De typische tuin uit de Périgord lijkt zich net als zijn architect bijzonder goed te kunnen aanpassen aan de omgeving die hij dan ook eerder temt dan hem in te palmen. De tuinen van Marqueyssac en van Hautefort zijn daar meesterlijke voorbeelden van.

Een andere bijzonderheid is het verbazend grote aantal tuinen en de variatie in genres. Aanvankelijk was dat een gevolg van een wedstrijd van mentoren, maar ook - en dat verrast - van een 'rivaliteit tussen kastelen' die zou ontstaan zijn uit historische disputen tussen Franse en Engelse eigenaars. En te midden van dat alles vloeit de Dordogne...

In de veel beschreven tuinen van Eyrignac werd onlangs de Roseraie des Cinq Sens geopend, de rozentuin van de vijf zintuigen. De tuinen van Marqueyssac waren vroeger het vakantieoord van een Belgische familie. Een gigantisch renovatieproject werd uitgevoerd

door de nieuwe dertigjarige eigenaar, Kléber Roussillon. Als zoon van de bezielde ontwerper van de tuinen van Eyrignac, Gilles de Sermadiras, heeft Patrick leven gebracht in de communicatie die hij voortaan ook verzorgt voor de tuinen van Hautefort. De erfgenaam van het kasteel van Castelnaud op de andere oever van de Dordogne jaagt ondertussen het aantal bezoeken aan Marqueyssac de hoogte in. Als tiener verkende Kléber Roussillon stiekem het 'ingeslapen koninkrijk' van de rots van Marqueyssac dat hij als volwassene weer tot leven wilde wekken.

Sommigen zijn kritisch over de publiciteitscampagnes waardoor in de zomer zelfs tot op de Champs Elysées affiches van Eyrignac te zien zijn. Anderen betreuren de charme van het ingeslapen rijk van Marqueyssac. Maar voor wat hoort wat als je mooi erfgoed wil onderhouden en openstellen voor het grote publiek!

De rozentuin van de vijf zintuigen buiten de hagen van Eyrignac

Om het afgewerkte geheel van de klassieke tuinen van Eyrignac niet te doorbreken, werd een bloementuin aangelegd buiten het domein waar Sermadiras senior zo naar verlangde. Je wandelt de ronde rozentuin van de vijfzintuigen binnen langs een monumentale Japanse poort. Dat lijkt misschien wat verrassend, maar het is een weerklank van de Chinese pagode in rode lak die het ongeziene perspectief afsluit van

de haagbeuklaan. Grote vazen uit Anduze fleuren de rand van het bassin op met daar rond buxus die uitpuilt van de witte rozen om de harmonie van wit en groen te behouden. Steunen en slingers bekleed met klimrozen en lianen versieren de buitenste randen.

Patrick Sermadiras ontvangt ons tijdens een geïmproviseerd middagmaal in het aangename gezelschap van zijn gewezen Préfet en zijn moeder, en legt uit:

"Toen we in 1988 besloten Eyrignac open te stellen voor het publiek, hadden we wat schrik van het gedrag van de bezoekers. We hadden al snel door dat de meest bescheiden personen het meeste respect tonen voor het werk dat werd gedaan. Als je zo'n paradijs op aarde hebt, is het niet meer dan normaal dat je het met anderen deelt die ons dan op hun beurt raken met hun gevoeligheid en spontane dankbaarheid. Sommige bezoekers applaudisseren wanneer ze het silhouet van mijn vader herkennen in de bocht van een pad". Vader en zoon Sermadiras zijn 365 dagen per jaar aanwezig in Salignac en sparen liefde noch moeite om hun prachtige tuin aan bezoekers te kunnen tonen. We groeten respectvol de ontwerper van deze uitzonderlijke tuin. Gilles Sermadiras, een oude en grote man lijkt telkens weer verbaasd door de faam van zijn aristocratische tuin die het resultaat is van persoonlijke smaak en intuïtie.

Buxusbedden in bloei in Hautefort

De tuinterrassen van het Château de Hautefort, een andere grote naam binnen het Franse erfgoed, hoeven we zelfs niet meer voor te stellen. Aanvankelijk denk je dat die tuinen onveranderlijk zijn binnen hun dikke muren van gesnoeide palm, thuya en haagbeuk, maar uit een recent bezoek blijkt het tegenovergestelde. Want naast de stichtende passie van het koppel Simone en Henry de Bastard, gevolgd door de Fondation de Hautefort waar nu Patrick de

Sermadiras verantwoordelijk voor is, heeft ook de persoonlijkheid van de hovenier een grote invloed op de tuin. Gezien vanuit de ramen van het kasteel, lijken de hagen verward in hun schoonheid maar in werkelijkheid evolueren ze voortdurend. We wandelen graag even door dit subtiel gekleurde en heerlijk geurende labyrint. Tijdens de twintig reconstructiejaren die volgden op de brand in 1980, heerste hovenier Jean-Bernard Desmaison met zijn snoeischaar en voorliefde voor felgekleurde eenjarigen over de tuin. Zijn opvolger David Chabassier die vandaag de buxushagen met veel liefde verzorgt, heeft liever pastelkleurige eenjarigen die een prachtheffect geven. Pionenstruiken, rozen, afrikaantjes met een oranje tint, gele gazania's, ijzerhard, leeuwenbek, tijdens het jaar hernieuwd, zorgen voor een

poëtisch accent zonder in te gaan tegen de strikte regels van een Franse tuin. Perfect geslaagd.

Buxuspassie in Marqueyssac

De eerste indruk die op je afkomt op de drempel van de rotsige uitloper die Marqueyssac heet, zijn de extravagante buxusvolumes die eerder doen denken aan de Cottswolds dan aan Franse tuinen en zelfs een beetje aan Italië. Wie heeft dat geheel ontworpen dat er vandaag uitziet als een gigantisch plantaardig beeldhouwwerk? Is het origineel?

De tuinen van Marqueyssac worden toegeschreven aan Le

Nôtre die voor de uitvoering van de plannen een van zijn beste leerlingen zou hebben gestuurd, een zekere Porcher. Een tuinliefhebber uit Sarlat die gek was op Italië, Julien de Cerval, kreeg de tuin in 1861 in handen en wijdde zijn leven aan het mooier maken van Marqueyssac. Hij liet zich inspireren door de romantische tuinen die aan het einde van de 18de eeuw in de mode waren en sierde de zuidkant van het park op met talloze architecturale elementen: belvédères, een groot voorplein voor een galante ontvangst, een rond gebouw, een kruisweg, banken uitgehouwen in de rotsen, kronkelige paadjes onderling verbonden via kleine trappen, rotspartijen en hutten van steen vind je doorheen het hele park. Hij plantte cipressen, yucca's en parasoldennen, lindes, Judasbomen, goudenregen,

platanen, iepen en *Cyclamen neopolitanum*, die van augustus tot oktober voor een tapijt van bloemen zorgen. Zijn schoonbroer, de Belgische baron en diplomaat Maximilien d'Erp zette dat 'Italiaanse werk' verder. De Belgische tak van de familie verklaart de aanwezigheid van Vlaamse meubelen en portretten van Nederlandse voorouders in de woning. In 1996 droegen Belgische afstammelingen die moeilijkheden ondervonden bij het onderhouden van dit kwetsbare park, hun geliefde Marqueyssac over aan Kléber Roussillon uit Beynac. Hij is de kleinzoon van de oprichter van de Bibendum Michelin en bracht met grote werken (80 ondernemingen, 20 tuinmannen) en op een jaar tijd het park terug in goede staat! De paden werden weer vrijgemaakt, de uitkijpunten opengewerkt, afgeronden beveiligd en tienduizenden buxusplanten gesnoeid tot op een doenbare hoogte om daarna de hagen en aanplantingen opnieuw vorm te kunnen geven.

Spectaculaire restauratie

Marqueyssac opende zijn deuren voor het publiek op Palmzondag 23 maart 1997. Hoe symbolisch! De tuin werd meteen de meest bezochte van de hele Périgord. Jean-Fitzgerald Lemoussu, de jonge en vriendelijke hovenier die ons uitnodigt voor een wandeling door het hogere deel - meer dan zes kilometer kronkelige paden die een echte doolhof vormen, doorkruist door drie hoofdassen - was er niet bij toen men aan dit spectaculaire project begon. Hij is met een mooi engagement op de trein gesprongen. Hij heeft leren vormsnoeien en doet dat nu afwisselend samen met drie andere tuinders.

De tuinen bedekken de helling van Marqueyssac op 130 meter boven de rivier en hebben erg contrasterende eigenschappen: romantisch door de afgrond en de vestingen in de omgeving en mediterraan aan de zuidkant van de tuin zelf door de steeneiken - die hun naam gaven aan de Périgord Noir -, de donzige eiken, Montpellierersdoorns, jeneverbomen, aardbeibomen, pistachebomen en parasoldennen. De vegetatie aan de noordzijde is dan weer Atlantisch met haagbeuk, eik, esdoorn en robinia. De

aanwezigheid van belvédères, terrassen en tuinkamers doet denken aan Italië. Het domein dat zich uitstrekt over een oppervlakte van 22 ha, 6 km paden en 150 000 buxusstruiken omvat, is het verlengde van een aangename woning uit de vorige eeuw die contrasteert met de spectaculaire kastelen van Beynac, Fayrac en Castelnaud die voor een prachtig panorama zorgen.

150 000 buxusstruiken, 2000 kaarsen

Jean-Fitzgérald schat het aantal buxusstruiken op meer dan 150.000 en die werden bijna allemaal aangeplant in de tweede helft van de vorige eeuw. In het verwilderd gelaten gedeelte zijn sommige niet-gesnoeide struiken meer dan tien meter hoog. 3000 planten werden onlangs nog aangeplant. Moderne creaties kwamen het werk van Julien de Cerval aanvullen: een slingerend pad met santolina en rozemarijn dat aan het kasteel vertrekt en een beekje in de geest van de 19de-eeuwse rotspartijen dat vertrekt aan de Belvédère en veertig meter lager eindigt in een waterval.

Elke donderdagavond in juli en augustus worden van zonsondergang tot middernacht 2000 kaarsjes aangestoken, terwijl een honderdtal lichtbronnen de wandeling aangeven en door het spel van licht en schaduw de pracht van de helling en de vegetatie nog beter doen uitkomen. Je moet er een uur voor zonsondergang zijn.

Esthetentuin in Losse

De vallée de la Vézère, die ook 'Vallée de l'Homme' (vallei van de mens) wordt genoemd, is een verplichte weg voor wie naar de legendarische Périgord Noir wil. Het kasteel steekt van op het rotsige voorgebergte majestueus uit boven de rivier. De tuinen zijn ontstaan uit de inspiratie van een koppel Belgische estheten dat toevallig halt hield in de Dordogne in 1976. Je moet de tuinen van bovenuit bekijken om het grondplan te begrijpen. Geen enkel document gaf echte aanwijzingen. Een oud plan van Water en Bossen vermeldde het bestaan van vierkante bewerkte stukken. "De wederopbouw van de tuinen, schrijft Jacqueline van der Schueren in het boekje over haar levenswerk, is gebaseerd op de

overpeinzing van de 16de en 17de-eeuwse tuinen, met respect voor de plaats zelf. Ze koos voor eenvoud om de fel door geometrie beïnvloede Renaissance te respecteren; de sfeer van de 17de eeuw die staat voor harmonie met de architectuur. Ze wilde ook het onderhoud vereenvoudigen en gebruikte daarom *pleaching* als techniek bij het heraanleggen van

de tuinkamers waardoor de jonge haagbeuk onderling wordt verbonden in de vorm van een gewelf, spalier of raster en zo gedurende jaren zijn vorm houdt. De haagbeuk met lavendel van de terrastuin werd op die manier aangeplant, net als de tuinkamer rond de benedentuin en de gangen rondom. Van de muren van de bijgebouwen rond de dieper liggende tuin, hangt blauweregen als een waterval naar beneden. Vier perkjes lavendel (*Lavendula x 'Munstead'*) in bolvorm gesnoeid, zitten vervat in rozemarijn. Een beekje omzoomd met santolina doorkruist de perken met op de hoeken rijzige cipressen voor een beetje Italiaanse stijl.

Van hagen en paden

Via een paar trappen kom je op het centrale plein en op de rondgang. De paden tussen de hagen nodigen je uit tot een doolhofparcours met zichten op het gebouw, de perken, de rivier en op het lineaire perspectief van lavendel, goudenregen, spirea en ceanothus. Aan beide kanten van de oude

rondweg doen buxuskantelen aan hun stenen voorgangers denken. Ze zijn gevuld met blauwe nepeta, terwijl de tussenmuren versierd zijn met rozenstruiken 'Ghislain de Féligonde' in een zachte crèmetint. Voorbij het kasteeltje kom je bij de muren van de oude vesting via een pad overdekt met een prieeltje van druiven en blauweregen waaronder in de

halfschaduw hortensia's, vrouwenmantel, geraniums en kamperfoelie groeien.

De wederopbouw van de tuinen van Losse werd gedictieerd door de huidige beperkte middelen voor onderhoud, maar het geheel getuigt van een erg vrouwelijke smaak.

La Bourlie, of zin voor authenticiteit

Ook op het landgoed La Bourlie dat opduikt temidden van velden en bossen, worden we door een vrouw ontvangen. Véra de Commarque houdt zich al jaren bezig met het behoud van het tuinenerfgoed in de Dordogne via de Association des Parcs et Jardins d'Aquitaine. In het kasteel dat in de 13de en 14de eeuw werd gebouwd, leeft al zeven eeuwen lang dezelfde familie. Hier geen uiterlijk vertoon. De tuin dient alleen als vermaak voor de bewoners. Omdat een deel van het gebouw wordt ingenomen door vakantiegangers, wordt het plezier

van de tuin wel gedeeld. "Ik heb graag kinderen rondom me en leer hen van de tuin te gaan houden. Mijn tuin is het leven", vertrouwt Véra toe aan de auteur van het boek 'Le Périgord des Jardins'. Immense ceders en oude appelbomen tekenen zich af tegen het zacht glooiende landschap van de Périgord. Een opmerkelijke rij van vormgesnoeide taxus waartussen uitgelezen rozenstruiken staan, verlengt het ruiterspad omzoomd met lindes dat uitkomt bij een van de torens. Toen Véra op la Bourlie aankwam, was de vormsnoei overgroeid door coniferen en rond het huis stond rommelige aan planten. Door orde op zaken te stellen, ontdekte Véra oude rozensoorten die ze weer nieuw leven inblies. Ze haalde de eenvoudige geometrie en de perspectieven van de oude verdwenen tuin weer naar boven. Aan de oostkant van het kasteel legde ze een vasteplantentuin aan waar blauw en fuchsia de plak zwaaien: geurende planten, geraniums, dahlia's, clerodendrums, asters, vlinderstruiken, cistusrozen. Lager staan in de lentetuin helleborus, anemoon en narcis. Een bezoek aan La Bourlie is een landelijke wandeling door gangen, velden en de moestuin.

Land van individualisten

De Périgord Noir is rijk aan grote en mooie tuinen maar lijkt een bijzondere aantrekkingskracht uit te oefenen op individualistische tuinders die er elk op hun eigen

manier een droom hebben gerealiseerd.

De verzameling bamboe en grassen van Planbuisson

Michel Bonfils reisde de hele wereld rond en is gepassioneerd door bamboe. In wat aanvankelijk een botanische tuin was, stelt hij nu meer dan 250 soorten en variëteiten voor. Een voor Europa unieke thematische verzameling! Daarna ging hij zich ook in andere grassen interesseren (430) die verzameld staan in een *Graminetum*. In dit bijzondere bos krioelt het van de vogels en loop je over paden met notenschelpen. In de tuin van Planbuisson staan zeer verschillende bamboes, of het nu gaat om de oneindige verscheidenheid aan bladeren, het verrassende uitzicht van de gele, zwarte, groene, gevlekte of gestreepte stengels of om de reuzen- en dwergafmetingen. De tuin is al even schitterend in de zomer als in de herfst. Het spektakel dat in de lente losbarst wanneer de jonge bamboescheuten bovenkomen is erg ongewoon.

Exotische kliffen in La Roque-Gageac

Een onwetende bezoeker die door het dorpje La Roque-Gageac raast, merkt niks van de passie die een van de inwoners al 35 jaar lang bezighoudt. Gérard Dorin, Dokter in de Wetenschappen en werkzaam bij de OESO, heeft de wereld ook gezien. Hij geraakt gefascineerd wanneer hij een eiland met palmbomen ziet en sticht de Association Française Nationale des amateurs de Palmiers, of

kortweg 'Les Fous du Palmier'. Na afloop van zijn carrière trekt hij in een piepklein huisje tegen de klif van La Roque-Gageac aan. Hij vindt er nog een ander huisje, al even klein maar met vier verdiepingen. Een werk uit de tijd van Napoleon leert hem dat men hier vroeger exotische planten teelde. Waar hij een lapje grond vindt, plant hij eerst oleanders. Daarna volgen bougainvillea's, palmbomen, sinaasappelbomen en een serie minuscuul kleine terrassen die opklimmen tegen de oevers naar het kleine middeleeuwse kerkje toe. De overvloed zorgt voor een jungle-effect zonder te gaan verstikken en zo beschermen de planten elkaar. Het feit dat de tuin naar het zuiden gericht ligt en de beschutting van de klif zorgen voor hogere temperaturen in het dorp dan in de streek rondom. En zo kon een weelderige hangende tuin een van de mooiste dorpen van Frankrijk inpalmen zonder dat iemand zich daarover verbaasde.

Watertuinen in Carsac

Een andere gepassioneerde tuinder, Didier Bernard, legde samen met zijn vrouw Claude een buitengewone watertuin van 3 hectare aan in Carsac, tegenover de resten van een Romeinse villa waar een luxehotel van werd gemaakt. Zo'n twintig jaar geleden verhuisden ze vanuit Normandië, waar ze een verzameling lotusbloemen en waterlelies hadden, naar hun 'artistentuin' in een van de meanders van de Dordogne. De tuinen passen prachtig in het reliëf dat in zachte hellingen neerdaalt tot op de keistranden. Verschillende types bassins en watervallen volgen elkaar op, zodat je de waterlelies van dichtbij kunt bewonderen en ruiken. Het Grand Bassin des Nymphéas, dat over de gehele lengte zigzagt en vlak boven het watervlak wordt doorkruist door een loopplank, is een knipoog naar Monet. De wateroppervlakken zijn vrij, de composities verfijnd. In de grote witte tuin/vijver groeien lotusbloemen van 2 meter hoog.

Verscheurende passie in Cadiot

"Al twintig jaar lieveling van gespecialiseerde magazines" zo beschrijft Hervé Brunaux hen in zijn boek 'Le Périgord des Jardins'. Zijn Anne-Marie en Bernard

Decottignies het slachtoffer geworden van hun passie? Deze artiestentuin blijft maar groeien en zich diversifiëren en beslaat een weelderig beplante oppervlakte van twee hectare. De onvermoeibare Bernard nodigt je uit voor een wandeling.

En een hele sliert persoonlijke tuinen

Onze ontdekkingsstocht is nog niet gedaan. Er heerst in de tuinen van de Périgord Noir een erg bijzondere geest. Een hele sliert andere tuinen die stuk voor stuk een uiting zijn van bijzondere smaak en persoonlijkheid getuigen daarvan. Brigitte en Serge Lapouse, allebei tuinarchitecten, hebben er zich ook aan gewaagd en hebben op en in de plaats van de kwekerij, de heerlijke gebloemde oase van Albarède gecreëerd. Op deze helling van le Quercy waar alleen dennen en eiken groeien, krijgen moestuinplanten en geurende planten ruim de plaats net als gemengde teelten van vaste planten, groenten en eenjarige bloemen. Alles gebeurt volledig bio. Je kunt er overnachten in twee

of drie gerestaureerde en verhuurde huisjes.

Een andere aanrader zijn de tuinen van La Daille op de grens van de Dordogne en de Lot, waar een Engels koppel met groene vingers, Barbara en Derek Brown, hun liefde voor de tuin delen door een traditionele 'Cream tea' te serveren. De minuscuul kleine Jardin de la Licorne is bijzonder verrassend en combineert in miniatuur alle thema's van de middeleeuwse tuin in een decorontwerp van André Ciane. Mireille Bailleux, die in het Musée de Cluny heeft gewerkt - vandaar haar passie voor de middeleeuwen - werd halsoverkop verliefd toen ze de prachtige tuinen van de Manoir d'Orsan bezocht. Door de beperkte afmetingen van de plaats en het vurige enthousiasme van Mireille moet u vooraf even een afspraak maken.

Hedendaags

Vergeet ook niet (opnieuw) een bezoekje te brengen aan de Jardins de l'Imaginaire die zich prachtig uitstrekken op de heuvel boven het kleine stadje Terrasson.

Praktisch

Consulteer voor de openingsuren de websites van de tuinen. Ter plaatse vind je verschillende folders die de tuinen groeperen, de ene historische tuinen, de andere particuliere tuinen.

La Maison de la France, Gulden Vlieslaan, 1050 Brussel. Website: www.franceguide.com E-mail: info.be@franceguide.com

Dienst voor Toerisme Sarlat en Périgord Noir, Rue Tourny- BP 114, F 24203 Sarlat la Caneda.

Website: www.ot-sarlat-perigord.fr; e-mail: info@ot-sarlat-perigord.fr

Le Périgord des Jardins, Itinéraires et Découvertes van Hervé Brunaux en Alain Devise. Éditions Ouest-France 2002.

Association des Parcs et Jardins d'Aquitaine: Véra de Commarque, Château de la Bourlie, F 24480 URVAL. Tel: 05.53.22.06.00 - Fax: 05.53.22.01.79. E-mail: vera@chateaudelabourlie.com.

Illustraties

- p. 1: De recent aangelegde "Roseraie des Cinq Sens" bij de klassieke tuinen van Eyignac
- p. 2: Buxuspassie in de tuinen van Marqueyssac
- p. 3: Aan beide kanten van de rondweg van het kasteel van Losse, zijn buxuskantelen gevuld met blauwe nepeta, terwijl de tussenmuren versierd zijn met rozenstruiken 'Ghislaine de Féligonde' in een zachte crèmetint
- p. 4: De lager gelegen terrastuin, binnen de muren van het kasteel van Losse, zijn gevuld met lavendelperkjes.
- p. 5: Eyignac: De Franse Tuin, met zijn vlakke parterres versierd met arabesken van dwergbuxus, is aangelegd in het perspectief van het salon op de eerste verdieping.
- p. 6: De indrukwekkende Taxuslaan leidt naar een Chinese pagode(Eyignac)

© Eric Sander, Jaqueline van der Schueren